Humanitas Pedagogika i Psychologia, ss. 11-21
ISSN 2956-3992

Artykuł przeglądowy (review article)

Data wpływu/Received: 1.04.2024
Data recenzji/Accepted: 10.12.2024
Data publikacji/Published: 31.12.2024

Źródła finansowania publikacji: środki własne

DOI: 10.5604/01.3001.0055.0291

Author's Contributions:
(A) Study Design (projekt badania)
(B) Data Collection (zbieranie danych)
(C) Statistical Analysis (analiza statystyczna)
(D) Data Interpretation (interpretacja danych)
(E) Manuscript Preparation (redagowanie opracowania)
(F) Literature Search (badania literaturowe)

Justyna Ratkowska-Pasikowska[1]

INICJACJA: REFLEKSJE FILOZOFICZNE, WYZWANIA PEDAGOGICZNE, INSPIRACJE LITERACKIE

WSTĘP

Niniejszy artykuł skupia się na kategorii inicjacji oraz podejmuje próbę jej opisu z uwzględnieniem istotnych kontekstów i odniesień do refleksji filozoficznych, wyzwań pedagogicznych oraz inspiracji literackich. Omawiana kategoria nie ogranicza się wyłącznie do jej aspektu seksualnego, lecz obejmuje szerszy zakres znaczeń. Inicjacja jest pojęciem dobrze znanym w pedagogice i dyscyplinach jej pokrewnych. W kontekście filozofii wychowania kategoria inicjacji może być rozumiana jako kluczowy element w procesie kształtowania się jednostki. Filozofowie, tacy jak Platon, Arystoteles czy Rousseau, poświęcali uwagę roli określo-

[1] ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7318-3923; Uniwersytet Łódzki; wnow@uni.lodz.pl; justyna.pasikowska@now.uni.lodz.pl

nych doświadczeń inicjacyjnych w kształtowaniu moralności, charakteru i postaw jednostki. Odwołanie do koncepcji rozwojowych jak teoria rozwoju moralnego Lawrence'a Kohlberga czy teoria rozwoju psychospołecznego Erika H. Eriksona przywołuje rozumienie inicjacji jako istotny moment w rozwoju, w którym jednostka zdobywa nowe umiejętności, wartości i tożsamość. Można także spróbować spojrzeć na nią przez pryzmat przygotowania do męskiego życia na przykład w starożytnej Grecji, bo jak zauważają autorzy książki *Initiation in Ancient Greek Rituals and Narratives. New critical perspectives*, „inicjację można prześledzić do okresu najbardziej odległej starożytności" (Dodd, Faraone, 2003, s. 13). Myląće zatem jest utożsamianie inicjacji tylko z inicjacją seksualną. To kategoria pełniejsza i z pewnością tak powinna być traktowana.

Etymologicznie pojęcie inicjacji wywodzi się z łacińskiego słowa *initiatio*, które oznacza rozpoczęcie, wejście w nową fazę lub stan (Eliade, 1997; Turner, 1984; van Gennep, 2006, Malinowski, 2003). W starożytnych czasach termin ten odnosił się głównie do rytuałów i ceremonii, podczas których jednostka przechodziła przez ważne zmiany w swoim życiu, takie jak przejście z dzieciństwa do dorosłości czy też wstąpienie do określonych grup społecznych (Dodd, Faraone, 2003). Małgorzata Czapiga pisze, że „inicjacja jest pojęciem bardzo szerokim i generalnie oznacza wprowadzenie adepta do nowego statusu, wyposażenie go w nowe kompetencje, wiedzę itd. To zgeneralizowane rozumienie, które obejmuje wiele sytuacji o charakterze społecznym, czy wręcz towarzyskim, wyprowadzone zostało z wiedzy na temat społeczności archaicznych, opisywanych przez mitoznawców, badaczy kultur dawnych, przede wszystkim zaś antropologów" (2013, s. 49). Zatem rytuały „są nieodłączną częścią historii ludzkości" (Dodd, Faraone, 2003, s. 13). Inicjacja „była postrzegana jako uniwersalna dla ludzkości, o niezwykle długiej historii. W panującym modelu historycznym i ewolucjonistycznym XIX i XX wieku te dwie cechy oznaczały niemal to samo: każdy uniwersalny dla ludzkości zwyczaj powinien sięgać przed pierwotny Wiek Rozproszenia (niezależnie od czasu, jaki implikuje to dla współczesnych paleoantropologów)" (Tamże, s. 13).

Ci sami autorzy zwracają także uwagę, że „Koncepcja inicjacji trafiła do terminologii badaczy religii greckiej za pośrednictwem antropologii społecznej i socjologii. Mimo że termin ten ma łacińskie pochodzenie i początkowo panowało pewne zamieszanie między »obrzędami dojrzewania« a „tajnymi rytuałami wtajemniczenia" w kult misteryjny – co wynikało właśnie z tego źródła – to ostatecznie pierwsze znaczenie przeważyło. Stało się ono jednym z kluczowych paradygmatów służących do interpretacji licznych greckich rytuałów i mitów, a z czasem zaczęto stosować je nawet w analizie tekstów literackich. Rozszerzenie tego pojęcia było w dużej mierze efektem zmiany paradygmatu w badaniach nad antykiem, która szła w parze z ogólną transformacją zachodnich społeczeństw pod koniec lat 60. i na początku lat 70. Nowe podejście zastąpiło wcześniejszy paradygmat płodno-

ści, przenosząc punkt ciężkości z natury na społeczeństwo. Dzięki temu badacze antyku nawiązali nowe kontakty z antropologią społeczną, która w tamtym czasie odgrywała kluczową rolę w humanistyce. Rezultatem tego procesu było jednak stopniowe rozmycie samej koncepcji, porównywalne do rozmycia definicji szamanizmu. W rzeczywistości nie istnieje żadna instytucja w greckich polis, która w pełni odpowiadałaby antropologicznemu rozumieniu inicjacji – wyjątkiem jest Kreta oraz, w pewnym stopniu, spartańska agôgê" (Graff, 2003, s. 50).

Próba dyskusji o inicjacji to zawsze powroty do archaicznych społeczeństw. Jak zauważają Krzysztof Kowalski i Zygmunt Krzak, „Omawiając inicjację w społeczeństwach archaicznych, mówiliśmy o dwóch ich rodzajach. Otóż pierwsze z nich odpowiada tej właśnie fazie życia, jest inicjacją w rzeczywistość zewnętrzną, obowiązuje praktycznie wszystkich, którzy nie chcą znaleźć się na marginesie. W społeczeństwach cywilizowanych jest w gruncie rzeczy podobnie. Młody człowiek zdaje egzamin dojrzałości, zdobywa świadectwo szkoły zawodowej, uniwersytetu, prawo jazdy, mieszkanie, ustala krąg towarzyski, poszukuje odpowiedniej dla siebie pracy; stabilizuje swoją sytuację intymną – zakłada rodzinę itd." (Kowalski, Krzak, 2003, s. 155-156).

Inicjacja jest zatem procesem, który nie tylko umożliwia dostęp do nowych doświadczeń i wiedzy, ale także przyczynia się do kształtowania postaw moralnych oraz umacniania charakteru jednostki (Tamże, s. 158). W tradycyjnych społecznościach kandydat na inicjowanego był oczekiwany, posiadał czyste serce oraz dążył do doskonalenia swojego moralnego stanu. Osoby przechodzące przez inicjację często charakteryzowały się wysokimi wartościami moralnymi, co sprawiało, że proces ten był nie tylko symbolicznym przejściem, ale także głębokim testem ich moralności i ducha. W ten sposób inicjacja stawała się nie tylko rytuałem społecznym, lecz również ścieżką ku osobistemu wzrostowi i doskonaleniu. Zatem rytuały, w tym także inicjacja, nie dotyczą tylko prymitywnych aspektów ludzkiej egzystencji, lecz odkrywają to, co pierwotne w każdym człowieku (Tamże). Innymi słowy, są one bardziej skoncentrowane na fundamentalnych i uniwersalnych elementach ludzkiej natury niż na konkretnych cechach jednostkowych czy kulturowych. Poprzez rytuały ludzie mogą dotrzeć do rdzenia swojej tożsamości i zbliżyć się do pierwotnych instynktów i potrzeb, które są wspólne dla całej ludzkości (Bettelheim, 1989).

INICJACJA – DROGA DO WEWNĘTRZNEJ TRANSFORMACJI

W filozofii pojęcie inicjacji zajmowało ważne miejsce w myśli różnych filozofów, szczególnie w kontekście rytuałów przejścia, rozwoju duchowego oraz poszukiwania głębszego sensu życia. Rumuński filozof i historyk religii, Mircea Eliade, skupił się na badaniu mitów, symboliki religijnej i rytuałów. W swoich pracach, takich jak *Inicjacje, obrzędy, stowarzyszenia tajemne. Narodziny mistyczne* (1997) czy *Sacrum i profanum. O istocie religijności* (1999), analizował znaczenie inicjacji jako

właśnie rytuału przejścia, zarówno w kontekście sacrum, jak i świeckiego rytu. Amerykański profesor komparatystyki religii, Joseph Campbell, jest znany ze swojej teorii monomitu, którą przedstawił w książce *Bohater o tysiącu twarzy* (1997). W tej teorii podkreślał rolę inicjacji jako kluczowego elementu w życiu bohatera oraz zbiorowej świadomości. To właśnie moment przejścia przez próby pozwala bohaterowi na rozwój, samopoznanie i osiągnięcie nowego etapu dojrzałości.

W filozofii pojęcie inicjacji jest również badane w kontekście poszukiwania głębszego znaczenia życia i doświadczenia ludzkiego. Często jest łączone z koncepcjami rozwoju duchowego, przebudzenia świadomości oraz pytaniem o sens istnienia i cel ludzkiego życia. Szwajcarski psychiatra i psychoanalityk, Carl G. Jung, badając archetypy i głębokie warstwy nieświadomości, dostrzegał uniwersalne wzorce psychiczne, które kształtują ludzkie doświadczenie. Jednym z kluczowych aspektów jego teorii jest proces indywiduacji, który można postrzegać jako psychologiczny odpowiednik inicjacji obecnej w mitologii i kulturach tradycyjnych. Indywiduacja, według Junga, to proces stopniowego integrowania różnych aspektów osobowości, w tym elementów świadomych i nieświadomych, prowadzący do osiągnięcia pełni i autentycznego „Ja" (1963).

Pojęcie inicjacji jest również ważnym aspektem w historii wychowania, odnosi się ono do procesu transformacji jednostki, zarówno duchowej, jak i społecznej (Wołoszyn, 2019, s. 130). Rozważa się je w kontekście rozwoju osobistego, kształtowania tożsamości oraz przekazywania tradycji i wartości kulturowych. Analizuje się różne formy inicjacji, zarówno tradycyjne, jak i nowoczesne, oraz ich wpływ na rozwój jednostki oraz społeczeństwa jako całości. W badaniach nad historią wychowania pojęcie inicjacji jest często powiązane z analizą roli edukacji i wychowania w przygotowywaniu młodych ludzi do przejścia przez te ważne etapy życia (Tamże). Badacze zwracają uwagę na to, jak różne kultury i społeczeństwa integrowały rytuały inicjacyjne w procesie kształtowania jednostki oraz jak zmieniały się te praktyki wraz z ewolucją społeczeństwa i wartości kulturowych. W życiu każdego człowieka istnieje zatem nieustanna ewolucja, która prowadzi go od narodzin aż po dojrzałość. Proces ten nie tylko obejmuje fizyczny wzrost, ale także rozwój osobowości i postawy: „Rodzi się człowiek. Rośnie, rozwija się. Staje się „ «jakiś», tzn. ugruntowuje się określony typ jego postawy: refleksyjny bądź dynamiczny, przywódczy lub szeregowy itd. W zależności od typu postawy, człowiek staje się kimś, wybiera zawód, rodzaj pracy, innymi słowy – przystosowuje się do świata. Początkowo życie człowieka polega na adaptowaniu się do otaczającego środowiska, niekiedy na poszukiwaniu odpowiedniego środowiska. Na tym etapie chodzi o to, by sprostać naturalnym zadaniom: praca, małżeństwo, potomstwo itp. Można by to określić jako inicjację dojrzałość" (Kowalski, Krzak, 2003, s. 155).

Zatem inicjacja, rozumiana jako proces przejścia przez kolejne etapy życia, nie ogranicza się jedynie do rytuałów społecznych czy tradycji kulturowych, ale obej-

muje również rozwój osobowości i kształtowanie postawy jednostki wobec świata. Jak zauważają Krzysztof Kowalski i Zygmunt Krzak (2003), życie człowieka to nieustanna ewolucja – od adaptacji w dzieciństwie, przez poszukiwanie własnej drogi, aż po ugruntowanie tożsamości w dorosłości. W tym kontekście inicjacja nie jest jednorazowym wydarzeniem, lecz ciągłym procesem, w którym jednostka podejmuje decyzje, przystosowuje się do zmieniających się warunków i definiuje swoją rolę w społeczeństwie.

UNIWERSALNOŚĆ ARCHETYPOWYCH OBRAZÓW INICJACYJNYCH – RÓŻNORODNOŚĆ FORM, JEDNOŚĆ TREŚCI

Indywiduacja to proces rozwijania i manifestowania naszej unikalnej tożsamości, która definiuje nas jako niepowtarzalne jednostki, niepodobne do żadnych innych, „[ł]acińskie słowo *indyviduum* oznacza: stać się odrębną istotą, a także swoją własną Jaźnią o tyle, o ile przez indywidualność rozumiemy naszą najbardziej wewnętrzną, ostateczną, nieporównywalną jedyność" (Kowalski, Krzak, 2003, s. 155).

Proces indywiduacji odnosi się do rozwoju osobistego jednostki, w którym stara się ona osiągnąć pełnię swojego potencjału i stać się bardziej świadomą oraz zintegrowaną jednostką. Z drugiej strony, inicjacja jest często postrzegana jako przejście lub ceremonia, w której jednostka przechodzi przez pewne rytuały lub doświadczenia, które mają na celu transformację, wzrost osobisty lub osiągnięcie nowego statusu społecznego. Wiele elementów procesu indywiduacji Junga, takich jak samoświadomość, integracja cienia, rozwój funkcji psychicznych itp., może być porównywanych do doświadczeń inicjacji, w których jednostka przechodzi przez określone próby, kryzysy lub transformacje, prowadzące do jej rozwoju i wzrostu. W ten sposób, choć terminologia i kontekst mogą się różnić, istnieje pewne pokrewieństwo między procesem indywiduacji a kategorią inicjacji, szczególnie pod względem dążenia do osobistego rozwoju i transformacji.

„Archetypowe symboliczne obrazy inicjacyjne będę u różnych ludzi podobne, tak jak podobne są mity inicjacyjne, tak jak podobne są osobiste doświadczenia. Insygnia i ubiór faraona egipskiego, cesarza chińskiego, królowej angielskiej różnią się pod względem estetycznym, natomiast pod względem merytorycznym wyrażają tę samą treść" (Kowalski, Krzak, 2003, s. 166).

Jak zauważają Kowalski i Krzak, „w procesie indywiduacji pojawiają się archetypy. Należą do nich: Cień, Anima (Animus), Stary Mędrzec, Wielka Matka, i mandala jako symbol Jaźni" (Kowalski, Krzak, 2003, s. 166).

Cień, według koncepcji Junga (1981), odnosi się do tych aspektów naszej osobowości, które są nieświadome lub odrzucane przez nasze „ja" świadome. Są to często części nas samych, które uważamy za nieakceptowalne lub niepożądane, i dlatego sta-

rannie je ukrywamy lub ignorujemy. Proces indywiduacji Junga (1991) zakłada integrację cienia, czyli przyjęcie i zrozumienie tych części siebie, co prowadzi do większej integralności i równowagi psychicznej. Z drugiej strony, proces inicjacji jest ceremonią lub doświadczeniem, które ma na celu transformację jednostki poprzez przejście przez określone próby, wyzwania lub rytuały. Inicjacja może obejmować oddzielenie się od wcześniejszej tożsamości, przejście przez kryzys lub trudności, a następnie powrót jako zmieniona lub bardziej świadoma jednostka. Dlatego w tym rozumieniu proces inicjacji może stanowić swoisty rodzaj integracji cienia. Poprzez doświadczenie trudności, kryzysów lub prób jednostka może być zmuszona do konfrontacji z nieświadomymi lub odrzuconymi aspektami siebie, które są często symbolizowane przez cień. Podczas inicjacji jednostka może odkrywać nowe, głębsze warstwy swojej osobowości i zrozumieć, jakie są jej prawdziwe motywacje, pragnienia i wartości.

„Żyć oznacza dla człowieka regulować swoje stosunki z otoczeniem naturalnym i kulturowym (u zwierząt tylko z naturalnym). Regulacja tych stosunków na podstawie kryteriów kulturowych (wyuczonych) stoi w sprzeczności z reakcjami naturalnymi (wrodzonymi). –»Uciekać!« – woła instynkt na widok pożaru. – »Przeciwnie, gasić!« – rozkazuje kultura. Dwa diametralnie odmienne głosy odzywają się w człowieku w stosunku do tego samego zjawiska" (Kowalski, Krzak, 2003, s. 167).

Kowalski i Krzak zwracają uwagę, że z każdym narzuconym ograniczeniem, zakazem lub nakazem, wzrasta intensywność konfliktu między naszymi pragnieniami a tym, co jest dozwolone. Ten konflikt generuje coraz gęstszy cień w naszym wnętrzu. Interesujące jest, że im bardziej rozwinięta jest nasza kultura i cywilizacja, tym bardziej wyraźny staje się ów wewnętrzny konflikt. Jak długo istniejemy, tym więcej nieświadomych elementów akumuluje się w naszej psychice, będących rezultatem wyparcia ich z naszej świadomości (2003, s. 169).

Rola *animy i animusa* w kontekście doświadczeń inicjacyjnych odnosi się do ich wpływu na proces transformacji jednostki. *Animus*, reprezentujący męską energię w psychice kobiety, oraz *anima*, reprezentująca żeńską energię w psychice mężczyzny, są często obecne podczas doświadczeń inicjacyjnych, wpływając na sposób, w jaki jednostka postrzega siebie i świat. W trakcie inicjacji *anima i animus* mogą ukazywać się jednostce jako obrazy lub symbole, które prowokują refleksję nad jej własnymi cechami i relacjami z płcią przeciwną. Mogą one również symbolizować wyzwania, które jednostka musi pokonać, aby osiągnąć nowy poziom świadomości i rozwoju osobistego. Przykładowo – dla mężczyzny *anima* może pojawić się jako obraz kobiety odkrywającej jego wrażliwość i emocjonalność, podczas gdy dla kobiety *animus* może manifestować się jako aspekt męskiego wewnętrznego lidera lub myśliciela. Te obrazy mogą prowadzić do głębszego zrozumienia własnej tożsamości i roli płciowej oraz pomóc w integracji aspektów męskich i żeńskich w psychice jednostki. W ten sposób, w kontekście inicjacji, *anima i animus* pełnią istotną rolę w procesie przemiany i samopoznania, otwierając drogę do nowych możliwości i potencjału rozwoju osobistego.

TAJEMNICZA PODRÓŻ – WARIANTY INICJACJI LITERACKIEJ Z WARTOŚCIĄ DLA PEDAGOGIKI

Badania nad psychospołecznymi aspektami inicjacji, zwłaszcza w kontekście literackim, pozwalają na głębsze zrozumienie wpływu tych doświadczeń na rozwój osobowości i relacje społeczne. Przykładowo – analiza postaci literackich może pomóc w identyfikacji czynników wpływających na kształtowanie tożsamości w różnych kontekstach. W badaniach pedagogicznych proza staje się nie tylko źródłem przykładów i casusów do analizy, ale również inspiracją do tworzenia nowych strategii edukacyjnych, uwzględniających bogactwo doświadczeń inicjacyjnych (Jaworska-Witkowska, Kwieciński, 2011). Każdą inicjację rozpoczyna podróż, niezależnie od tego, czy jest to dosłowna podróż fizyczna, czy też podróż w głąb samego siebie. Jednak każda z tych podróży wprowadza zmiany, mające charakter rozwojowy. W tę inicjacyjną podróż zabiorę ze sobą powieść *Wszystkie kwiaty Alice Hart* autorstwa Holly Ringland[2]. Nie zamierzam omawiać całej książki, lecz skupię się na wybranych fragmentach. Po pierwsze, całościowa analiza byłaby zbyt obszerna, ponieważ powieść porusza liczne wątki, rozwija różnorodne postaci i eksploruje wiele tematów, co sprawia, że ich pełne omówienie w ramach jednej dyskusji lub analizy byłoby niepraktyczne. Po drugie, koncentracja na wybranych fragmentach umożliwia bardziej wnikliwe i szczegółowe rozważenie kluczowych aspektów powieści, co pozwoli na głębsze uchwycenie jej znaczeń i przesłania.

Wszystkie kwiaty Alice Hart to powieść inicjacyjna, ukazująca proces dojrzewania i przemiany głównej bohaterki, Alice. Jej historia obejmuje kolejne etapy rozwoju, w których mierzy się z wyzwaniami, odkrywa własną tożsamość i stopniowo kształtuje swoją wewnętrzną siłę. Narracja otwiera się wierszem Alfreda Lorda Tennysona:

Z męczennicy u podwoi, na kurz,
Spłynęła najpiękniejsza łza.
Idzie ona, moja przystań wśród burz,
Los mój, ta, która wiecznie trwa;
Krwawa róża szlocha: „Jest tuż, jest tuż";
„Spóźnia się", biała róża łka;
Skowronek kwili: „Słyszę ją już";
A lilia szepcze: „Czekam i ja" (2018).

[2] Ta poruszająca powieść opowiada historię Alice Hart, która staje w obliczu rodzinnej tragedii, tracąc wszystko, co kochała. Zatrzymuje się w odległej farmie prowadzonej przez jej babcię, o której istnieniu wcześniej nie miała pojęcia. Tam, w otoczeniu australijskich kwiatów i kobiet szukających schronienia, Alice stopniowo dochodzi do siebie. Podczas pobytu na farmie dziewczynka odkrywa mowę kwiatów – język, który pozwala jej wyrazić to, co wcześniej było dla niej nieuchwytne.

Wiersz ten przedstawia metaforyczny obraz oczekiwania, osadzonego w kontekście cierpienia i nadziei. Opis doświadczeń osób wyczekujących istotnego momentu – być może zakończenia trudności lub osiągnięcia upragnionego celu – podkreśla ambiwalentny charakter tej sytuacji. Motyw męczennika cierpiącego na podwórzu oraz obrazu łzy opadającej na kurz sugeruje, że nawet w warunkach bólu i nieszczęścia może istnieć element piękna czy transcendencji. Symbolika krwawej i białej róży reprezentuje odmienne reakcje na oczekiwanie: jedna antycypuje nadchodzące wydarzenie, druga wyraża smutek związany z jego opóźnieniem. Skowronek, zwiastujący poranek oraz lilia, która cierpliwie trwa w oczekiwaniu, dopełniają tej narracji, akcentując temat nadziei i przemiany. Wiersz może być interpretowany jako refleksja nad kondycją ludzką, w której moment przejścia – niezależnie od jego natury – pozostaje kluczowym elementem kształtującym doświadczenie jednostki.

Ringland przenosi nas w podróż inicjacyjną poprzez świat, gdzie każdy kwiat stanowi symboliczną bramę do odkrywania historii i doświadczeń kobiet. Rozpoczynamy naszą wędrówkę od *czarnej orchidei ognistej* – kwiatu, który symbolizuje pragnienie posiadania: „[…] *Pyrorchis nigricans* | Australia Zachodnia. Do zakwitnięcia potrzebuje ognia. Kiełkuje z bulwy, która może pozostawać w spoczynku. Ciemnokarmazynowe paseczki na jasnym tle. Po przekwitnięciu cała roślina czernieje, wygląda jak zwęglona" (Ringland, 2018). Kwiat ten wymaga specjalnych warunków do kwitnienia, podkreślając potrzebę wyzwań i przemiany. Kiełkując z bulwy, która może pozostawać w spoczynku, odzwierciedla proces samorozwoju i przejścia z ukrytego stanu do pełnej ekspresji. Ciemnokarmazynowe paski na jasnym tle symbolizują kontrast między przeszłością a przyszłością, podczas gdy fakt, że cała roślina czernieje po przekwitnięciu, sugeruje przemianę i odnowę, jaką doświadcza inicjowany podczas swojej podróży.

Tak więc, już na samym początku książki, Ringland subtelnie wprowadza nas w temat inicjacji, gdzie kwiaty stają się przewodnikami przez proces transformacji i odkrywania własnej tożsamości. Już na pierwszych stronach książki możemy przeczytać o wewnętrznych konfliktach i niepokoju, jakie towarzyszą dziewczynce w wieku siedmiu lat. Pytania, które ją nurtują, odnoszą się do złożoności relacji rodzinnych oraz tajemnic, które otaczają ją od dzieciństwa. Alice staje przed trudnościami zrozumienia świata dorosłych, zmagając się z pytaniami dotyczącymi swojej rodziny i tożsamości. Pytania te, choć obciążają jej umysł, pozostają niewypowiedziane, zaklęte w jej wnętrzu, co sugeruje brak możliwości wyrażenia tych trudnych emocji i refleksji. Matka wydaje się dla dziewczynki jedynym źródłem potencjalnych odpowiedzi, jednak w jej obecności Alice pozostaje milcząca, zatrzymując swoje pytania i tęsknoty wewnątrz siebie. Atmosfera tajemniczości, niepewności i dążenia do zrozumienia charakteryzuje wewnętrzny świat dziewczynki. Zatem pytania stanowią fundament filozofowania, a dla dziecka są kluczowym

elementem rozwoju. To poprzez pytania rozwija się jego wyobraźnia i otwiera na poszukiwanie oraz odkrywanie różnych prawd.

Z kolei rozdział, w którym główną postacią jest chaber australijski, znany również jako *opłakuję cię (Brunonia australis)*, to kolejna fascynująca historia inicjacji. Jest to roślina wiecznej tęsknoty, rosnąca na obszarach leśnych, w lasach i na piaszczystych równinach. Jej obecność może być trudna do zaakceptowania, ponieważ czasami trudno jest się z nią oswoić. Podobnie jak w przypadku inicjacji, proces ten może wymagać czasu i cierpliwości. Chaber australijski, choć wydaje się trwały, może zaskakująco obumrzeć po kilku latach. Jest to metafora życia, w którym nawet najbardziej wytrwali muszą zmierzyć się z nieuchronnym końcem. W kontekście inicjacji chaber australijski może symbolizować trudności i przeszkody, z którymi spotykamy się w procesie przemiany i rozwoju.

Analiza symboli w kontekście procesów rozwojowych umożliwia głębsze zrozumienie mechanizmów kształtujących tożsamość jednostki oraz dynamiki jej przemian na kolejnych etapach życia. Świadome wykorzystanie tej wiedzy może przyczynić się do skuteczniejszego wspierania rozwoju oraz identyfikacji potencjalnych trudności i wyzwań, z którymi jednostki mogą się mierzyć w różnych fazach ich egzystencji. Interpretacja symboliki roślinnej znajduje również zastosowanie w obszarze wsparcia emocjonalnego i psychospołecznego, dostarczając narzędzi do głębszej analizy procesów inicjacyjnych i transformacyjnych. Zrozumienie tych mechanizmów może stanowić istotne wsparcie dla pedagogów w diagnozowaniu potrzeb uczniów oraz w konstruowaniu adekwatnych strategii edukacyjnych i wychowawczych, umożliwiających skuteczne towarzyszenie im w procesie adaptacji do zmian i przezwyciężania trudnych doświadczeń.

ZAKOŃCZENIE

Inicjacja to nie tylko wyzwanie, lecz również przemiana, która wymaga wtajemniczenia. To doświadczenie magiczno-religijne, które radykalnie modyfikuje sposób bycia jednostki. Jak zauważa Eliade, rytuały inicjacyjne nie tylko kształtują wojowników pod względem fizycznym, lecz również przekształcają ich wewnętrznie, umożliwiając im przyjęcie nowej tożsamości. W ten sposób, zarówno w literaturze, jak i w rzeczywistości, inicjacja stanowi fundamentalną część ludzkiego doświadczenia, wpływając na nasze postrzeganie siebie i świata. Dzięki analizie literacko-historycznych kontekstów inicjacji możemy lepiej zrozumieć procesy rozwoju osobistego oraz ich znaczenie w kontekście edukacji i formowania tożsamości jednostki. W zakończeniu niniejszego artykułu, skupiającego się na kategorii inicjacji, należy podkreślić jej wielowymiarowy charakter oraz znaczenie w procesie rozwoju jednostki. W świetle powyższych refleksji inicjacja jawi się jako proces, który prowadzi jednostkę ku osobistemu wzrostowi, doskonaleniu moralne-

mu i poznaniu samego siebie. Rytuały inicjacyjne, choć zróżnicowane w różnych kulturach i czasach, odzwierciedlają fundamentalne potrzeby ludzkiej egzystencji i pozwalają jednostce zbliżyć się do rdzenia swojej tożsamości. Inicjacja stanowi zatem nie tylko symboliczne przejście, lecz także głęboki test moralności i ducha jednostki, wpisując się w uniwersalne pragnienie rozwoju i doskonalenia.

BIBLIOGRAFIA

Bettelheim, B. (1989). *Rany symboliczne. Rytuały inicjacji i zazdrość męska.* Czytelnik, Warszawa.

Campbell, J. (1997). *Bohater o tysiącu twarzach.* Zysk i S-ka, Warszawa

Czapiga, M. (2013). *Labirynt: inicjacja, podróż i zbłądzenie. Figura ludzkiego losu w kulturze europejskiej.* Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego. Wrocław.

Dajczer, T. (1979). Religijny charakter inicjacji plemiennej. *Studia Theologica Varsaviensia* 17/1, s. 143-171.

Dodd, D.B., Faraone, C.A. (2003). *Initiation in Ancient Greek Rituals and Narratives.* Routledge, New York.

Eliade, M. (1999). *Sacrum i profanum. O istocie regijności.* Aletheia, Warszawa.

Eliade, M. (1997). *Inicjacja, obrzędy, stowarzyszenia tajemne. Narodziny mistyczne*. Znak, Kraków.

Graff, F. (2003). Initiation. A conceot with a troubled history. W: *Initiation in ancient Greek rituals and narratives*. Routledge, New York.

Jaworska-Witkowska, M. Kwieciński, Z. (2011). *Nurty pedagogii. Naukowe, dyskretne, odlotowe*. Impuls, Kraków.

Jacobi, J. (1996). *Psychologia C.G. Junga.* Zysk i S-ka, Warszawa.

Jung, C.G. (1991). *Analytical psychology notes of the seminar given in 1925 by C.G. Jung.* Princeton University Press: Princeton, New Jersey.

Jung, C.G., Kerényi, C. (1963). *Essays on a Science of Mythology: The Myth of the Divine Child and the Mysteries of Eleusis*. Procenton University Press.

Kowalski, K., Krzak, Z. (2003). *Tezeusz w labiryncie.* Eneteia, Warszawa.

Malinowski, B. (2003). *Sex and Repression in Savage Society.* Routledge, New York.

Ringland, H. (2018). *Wszystkie kwiaty Alice Hart.* Marginesy, Warszawa.

Turner, V., Bruner, E.M. (1984). *The Anthropology Of Experience.* United States of America: Board of Trustees of the University of Illinois.

van Gennep, A. (2006). *Obrzędy przejścia. Systematyczne studium ceremonii*. PIW, Warszawa.

Wołoszyn, S. (2019). Historia oświaty i wychowania. W: *Pedagogika. Podręcznik akademicki.* red. Z. Kwieciński, B. Śliwerski. PWN, Warszawa.

Woźniak, K. (2015). *Wtajemniczenia. Szkice o motywach inicjacyjnych w prozie czeskiej XX wieku*. Universitas, Kraków.

INICJACJA: REFLEKSJE FILOZOFICZNE, WYZWANIA PEDAGOGICZNE, INSPIRACJE LITERACKIE

Streszczenie: Artykuł koncentruje się na roli inicjacji w dwóch kontekstach: filozoficzno-pedagogicznym oraz osobistego rozwoju, z uwzględnieniem wątków literackich. Pierwsza część tekstu analizuje integralny wymiar inicjacji w refleksji filozoficzno-pedagogicznej, badając jej wpływ na proces gromadzenia wiedzy oraz samo-poznania. Następnie kontekst inicjacji zostaje poszerzony, traktując ją jako uniwersalne zjawisko w świetle antropologii, psychologii i religii, przy wykorzystaniu teorii Mircei Eliadego oraz Carla G. Junga. Analiza ta skupia się na znaczeniu inicjacji jako powszechnego rytuału przejścia oraz uwzględnia wyzwania, jakie jednostki muszą pokonać w trakcie tego procesu, dążąc do osiągnięcia pełnoprawnego członkostwa w społeczności, zarówno w wymiarze edukacyjnym, jak i życiowym. Trzecia część tekstu eksploruje aspekty potwierdzenia i przekraczania odkryć literackich, które stanowią swoiste ćwiczenie w refleksji nad epistemologią i sztuką życia.

Słowa kluczowe: inicjacja, refleksje filozoficzne, wyzwania pedagogiczne, inspiracje literackie, rytuał przejścia

INITIATION: PHILOSOPHICAL REFLECTIONS, PEDAGOGICAL CHALLENGES, LITERARY INSPIRATIONS

Abstract: The article focuses on the role of initiation in two contexts: philosophical-pedagogical and personal development, with consideration of literary threads. The first part of the text analyzes the integral dimension of initiation in philosophical-pedagogical reflection, examining its influence on the process of knowledge accumulation and self-awareness. Subsequently, the context of initiation is expanded, treating it as a universal phenomenon in the light of anthropology, psychology, and religion, utilizing the theories of Mircea Eliade and Carl G. Jung. This analysis focuses on the significance of initiation as a universal rite of passage and considers the challenges individuals must overcome during this process, aiming to achieve full membership in the community, both in educational and life dimensions. Finally, the third part of the text explores aspects of confirming and transcending literary discoveries, which serve as a distinct exercise in reflecting on epistemology and the art of life.

Keywords: initiation, philosophical reflections, pedagogical challenges, literary inspirations, rite of passage